

Doc. dr Irena Fedorowicz

Doc. dr Kinga Geben

Uniwersytet Wileński, Wilno, Litwa

Wartości patriotyczne i religijne w tekstach poetyckich dra Gabriela Jana Mincewicza

Wstęp. Gabriel Jan Mincewicz – „lirnik wileński”

Gabriel Jan Mincewicz (1938–2016) był człowiekiem wszechstronnie uzdolnionym, nie tylko zawodowym muzykiem (absolwentem Konserwatorium Muzycznego i Akademii Muzycznej), pedagogiem, ale też doktorem nauk humanistycznych w dziedzinie teologii, posłem na Sejm RL, działaczem kulturalno-oświatowym, członkiem Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy. Założył kilka młodzieżowych chórów i zespołów wokalnych, ich członkowie stanowili trzon działającego od 1981 r. Reprezentacyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Wileńszczyzna”, który był największym osiągnięciem G. J. Mincewicza. To ten zespół przyniósł mu liczne renomowane nagrody, takie jak np. Nagroda im. O. Kolberga czy Krzyż Kawalerski Orderu Zasługi RP¹.

G. J. Mincewicz był obdarzony zarówno talentem muzycznym, pedagogicznym, organizatorskim, jak i poetyckim. Pisał teksty dla kilku prowadzonych przez siebie zespołów (np. dla 8-osobowego dziewczęcego zespołu wokalnego „Stokrotki”), jednak dopiero pieśni do jego słów wykonywane przez Reprezentacyjny Zespół Pieśni i Tańca „Wileńszczyzna” przyniosły mu szeroki rozgłos nie tylko w kraju, ale też w Polsce i poza jej granicami. Uznając jego zasługi w dziedzinie popularyzowania folkloru wileńskiego oraz talent poetycki, jeszcze w 1985 r. prof. dr hab. Wojciech Jerzy Podgórski (ur. 1938), literaturoznawca i historyk warszawski, w artykule zamieszczonym w dwutygodniku „Ruch Muzyczny” (nr 26, 22 XII) nazwał G. J. Mincewicza „lirnikiem wileńskim”. Lira, jak wiadomo, jest to strunowy instrument muzyczny, znany od czasów starożytnej Grecji, który jest symbolem poety. Tak więc kierownik zespołu „Wileńszczyzna” został zakwalifikowany przez prof. W. J. Podgórskiego do grona „lirników” obok takich XIX-wiecznych poetów, jak Teofil Lenartowicz (1822–1893, „lirnik

¹ *Wileńska encyklopedia 1939–2004*, oprac. Mieczysław Jackiewicz, Warszawa 2007, s. 391–392.

mazowiecki”) albo związane z Ziemią Wileńską Władysław Syrokomla (Ludwik Kondratowicz, 1823–1862, „lirnik wioskowy”). Porównanie G. J. Mincewicza z W. Syrokomlą jest tym bardziej uzasadnione, że kierownik zespołu „Wileńszczyzna” tworzył muzykę do jego wierszy, np. do „Hymnu Najświętszej Panny w Ostrej Bramie” (1858), w ten sposób powstała pieśń maryjna, znana powszechnie w Wilnie pt. „Maryja Bogarodzica”.

W 1992 r. G. J. Mincewicz napisał na łamach dziennika „Kurier Wileński”: „Musimy pokazać w pieśni i tańcu siłę ducha narodowego, nieśmiertelność folkloru i słowa ojczystego”². Spełnieniu tego zadania sprzyjało ukazanie się drukiem w Olsztynie dwóch wydań zbioru „Pieśni Wileńszczyzny” (wyd. 1. – 1992, wyd. 2. – 2007), w którym znalazły się zebrane i opracowane przez G. J. Mincewicza pieśni pochodzące z Ziemi Wileńskiej (jest ich 120) oraz utwory autorskie, takie jak: „Polonez wileński”, „Nad Wilią”, „Wileńszczyzny drogi kraj”, „W każdym sercu bije Polska”, „Ojcowizna”.

Zdaniem cytowanego już prof. Wojciecha J. Podgórskiego, wspomniany zbiór „Pieśni Wileńszczyzny” „zaspokaja oczekiwania szerokich kręgów społecznych, od cichych wielbicieli Zespołu „Wileńszczyzna” rozsianych po świecie, do najmłodszego pokolenia uczniów szkół polskich na Litwie”³. Autor przedmowy do tej książki, Alojzy Adam Zdaniukiewicz, stwierdził, że ta praca G. J. Mincewicza dowartościowuje Polaków na Litwie, „wskazuje na mocne zakorzenienie się, na ścisłą więź z poprzednimi pokoleniami”⁴. Stwierdzenie to pasuje również do twórczości poetyckiej kierownika Reprezentacyjnego Polskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Wileńszczyzna”, którą cechuje właśnie silne poczucie więzi z ziemią rodzinną, z rejonem wileńskim, gdzie przyszedł na świat, a także z samym miastem, gdzie mieszkał prawie przez całe życie. Z domu rodzinnego wyniósł głęboką wiarę katolicką oraz poczucie przynależności do narodu polskiego.

² Mincewicz Jan, *Czy zakwitną „Kwiaty Polskie”?*, „Kurier Wileński”, nr 73, 15 V 1992, s. 8.

³ Podgórski Wojciech Jerzy, *Litwa i Polska XIX i XX wieku – inspiracje literackie, kulturalne, oświatowe. Wybór esejów, rozdz. Litwa – Lietuva – Litània. Wśród lektur starych i nowych*, Warszawa 1994, s. 134.

⁴ Zdaniukiewicz Adam Alojzy, *Przedmowa*, „Pieśni Wileńszczyzny”, Mincewicz Jan, Olsztyn 1992, s. 3.

Utwory poetyckie Gabriela Jana Mincewicza można podzielić na kilka grup tematycznych:

1. Wileńszczyzna, ojcowizna, ojczyzna, matka – jako wartości nadrzędne;
2. Wilno – topografia (zaułki wileńskie, góra Trzech Krzyży, rzeka Wilia) oraz symbole religijne (Ostra Brama);
3. Polska, Polacy na świecie;
4. Ojciec Święty – ojcem wszystkich wiernych.

Wileńszczyzna, ojcowizna, ojczyzna, matka – jako wartości nadrzędne

W poezji pojęcie *ojczyzny* konotuje rzeczowniki nazywające miejsce zamieszkania i miejsca pracy (zagon, łan, gleba), obiekty przyrody (niebo, las, drzewa, łąki, pola, kwiaty, krajobraz), zjawiska kultury (język, gwara, mowa, pieśni, znaki, głosy), dziedzictwo oraz przeszłość. Model pojęciowy *ojczyzny* w tekście „Ojcowizna” G. J. Mincewicza jest zbudowany na zasadzie korelacji: *dom – pole – łąka – ojcowizna – Wileńszczyzna – ojczyzna*. W utworze G. J. Mincewicza pojęcie *ojczyzny* jest wyrażone rzeczownikami: *rola, łąki, bocian, krzyż, kamień, błękit jezior, bławatki, pola, dom*, np.: „Gdzie trel skowronka, co złoci nam twarz,/ Zawsiewa rolnik, choć rola nieżyzna,/ Gdzie zapach łąki, gdzie bocian ma straż, Tam jest ojczyzna, tam Wileńszczyzna (...)/ Tu każdy kamień od dziecka jest znan (...)/ Kraj lat dziecinnych, to Wileńszczyzna (...)/ Już tyle ofiar złożono na stos,/ By uratować swój dom, ojcowiznę” („Ojcowizna”).

Widzimy stopniowe rozszerzanie zasięgu pojęcia *ojczyzny* o kolejne elementy przestrzeni, natomiast w centrum wizji poetyckiej stoi dom oraz Ostra Brama – Matka. Skojarzenie *ojczyzny* z matką znane jest w Polsce od XIII w.⁵ Matka jest archetypem *ojczyzny*, na tej podstawie w języku polskim powstały metafory *ojczyzny* typu: *kolebka, gniazdo rodzinne*, jak też zestawienia metaforyczne, np.: *łono ojczyzny, synowie ojczyzny, dzieci jednej ojczyzny*. Zestawienie *ojczyzna – matka* ustana-

⁵ Por. hymn „Gaude Mater Polonia”. Za: Bartmiński Jerzy, „*Ojczyzna*” w *polskim i rosyjskim językowym obrazie świata*, „Językowe podstawy obrazu świata”, red. tenże, Lublin 2006, s. 264.

wia podstawowy model relacji do ojczyzny oparty na gotowości do poświęceń, miłości i oddaniu, np. „Już tyle ofiar złożono na stos” („Ojcowizna”). W zakończeniu wiersza następuje personifikacja ojczyzny – Wileńszczyzny jako Matki, przed którą zbiorowy podmiot liryczny składa przysięgę: „Pójdziemy znowu,/ gdy podasz nam głos,/ My nie zdradzimy Cię, Wileńszczyzno” („Ojcowizna”)⁶. Pojęcie polskiej ojczyzny rozciąga się na ojczyznę niebieską, co łączy się z religijnymi wyobrażeniami, szczególnie zaś z kultem maryjnym oraz z ideałami rycerskości.

Obraz ojczyzny – cierpiącej kobiety (znany z alegorycznego przedstawiania krajów w postaci kobiet) jest literackim tropem budzenia uczuć patriotycznych. Podobnie w wierszu „Wileńszczyzny drogi kraj” następuje absolutyzacja wartości ojczyzny, przypisywane są jej wartości najwyższe, wręcz sakralne⁷: „Ukochana moja ziemię/ Wileńszczyzny drogi kraj,/ Na nic ciebie nie zamienię,/ Z tobą żyć i umrzeć daj”. Miłość do ojczyzny ma tu charakter moralny, etos patriotyczny wzywa do czynu i ofiary.

Przymiotniki określające Wileńszczyznę są o wielkim ładunku emocjonalnym („Ukochana moja ziemię, Wileńszczyzny drogi kraj”). W wierszu „Wileńszczyzny drogi kraj” malarski opis przestrzeni jest nasycony kolorami: „Gdzie nad Wilią drżą kaczeńce zapatrzone w modrą gładź”. Twórca kreuje wyobrażenie koloru niebieskiego wody, żółtego kwiatów, następnie wzrok swój kieruje ku bieli architektury, są to białe punkty wyznaczające najważniejsze symbole Wilna: Ostra Brama i Trzy Krzyże. Barwy dodaje spiż – to stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem, zaliczany do brązów, z którego są wytapiane dzwony (por. „W Ostrej Bramie dnia każdego woła wiernych dzwonów spiż,/ A Trzy Krzyże Wileńskiego jak drogowskaz wiodą wzwyż”). Refrenem zaś jest kolor ziemi – to ziemia staje się punktem odniesienia – jest nią Wileńszczyzna. Poetycka wizja tego regionu w trzeciej zwrotce przedstawia zieleń lasów, malowniczość gór, uswięconych jednak bielą „rozrzucanych ojców kości”, które są odniesieniem do cmentarzy.

⁶ W innym utworze G. J. Mincewicza widzimy, że relacje między członkami jednej wspólnoty (między rodakami) są relacjami między dziećmi jednej matki – ojczyzny.

⁷ O koncepcji *ojczyzny-matki* w polskim folklorze i literaturze pisze Jerzy Bartmiński, odnosząc ją do mitu *matki-ziemi*. Zob. Bartmiński Jerzy, „*Ojczyzna*” w *polskim...*, dz. cyt., s. 270.

Wilno – topografia (zaułki wileńskie, góra Trzech Krzyży, rzeka Wilia) i symbole religijne (Ostra Brama)

Wilno jest nazwą miasta mającą w kulturze polskiej określony zasób skojarzeń historyczno-społeczno-kulturowych. Odwoływanie się do nazwy tego miasta ma szczególną wymowę dla Polaka, twórcy mieszkającego na Litwie. W tekście „Poloneza wileńskiego” wystąpiła nazwa Wilno w kontekstach nacechowanych emocjonalnie. Towarzyszą jej przymiotnik „kochane”, zaimek „moje” oraz słownictwo mające skojarzenia z malarstwem („gdzie kamienie starych akwarele”, „w zaułkach wśród gotyckich splotów”), a także z muzyką („gdzie słowika nad Wilenką trele”, „śpiewu przodków”), historią („legend zabłąkany motyw”) oraz emocjami („serce zawsze bije silniej”).

Nurt rzeki niejednokrotnie stawał się poetyckim wyznacznikiem egzystencji. Dwie „litewskie” rzeki – Niemen i jego prawy dopływ, Wilię, uwiecznił wieszcz narodowy Adam Mickiewicz w pieśni „Wilija, naszych strumieni rodzica”, która weszła w skład powieści poetyckiej „Konrad Wallenrod” (1826). W wersji Mickiewiczowskiej mamy do czynienia z personifikacją wspomnianych rzek – Niemen jest rzeką „męską”, uosabia „oblubieńca”, który jest „cudzym młodzieńcem”, Wilija z kolei odpowiada pierwiastkowi żeńskiemu, to „piękna Litwinka”. Rzeka Wilenka, dopływ Wilii, w wierszu „Polonez wileński” G. J. Mincewicza pełni inną funkcję, tu jej nurt symbolizuje bieg czasu: „W nurtach rzeki tak na wieki/ Zatrzymałeś dziejów czas”. Autor wiersza w ten sposób pokonuje przemijanie, problem, z którym próbują zmierzyć się ludzie od zawsze. Rzecz jasna, dr G. J. Mincewicz znał filozofię i teologię, odwoływał się do historii filozofii w swoich wykładach z religii skierowanych, np. do członków Klubu Inteligencji Katolickiej w 1992 r., więc szukanie w wierszu reminiscencji Heraklita z Efezu nie jest bezpodstawne. Heraklikańska koncepcja *panta rhei* oraz sentencja, że nie można wejść do tej samej rzeki dwa razy, zostaje poetycko pokonane: „Płyną lata, a ty zawsze trwasz,/ Serca nasze już na własność masz./ W nurtach rzeki tak na wieki/ Zatrzymałeś dziejów czas”. Z tekstu wynika, że Wilno trwa poprzez miłość, która jest niezmienna, a czas zaś został przez miasto zatrzymany w nurtach rzeki.

W kolejnym utworze G. J. Mincewicza „Nad Wilią” opis przeglądania się nieba w lustrzanej wodzie („Przegląda się niebo w lustrzanej twej wo-

dzie”) przywodzi na myśl cykl „Liryków lozańskich” Adama Mickiewicza, w którym uwieczniony został krajobraz nad jeziorem Leman. W wierszu „Nad Wilią” przejmują również prostota i naturalność wypowiedzi podmiotu lirycznego: „W ten wieczór pogodny o słońca zachodzie/ U brzegów twych szukam wytchnienia”. W refrenie zwraca na siebie uwagę archaiczna wersja nazwy „Wilija”, znana z pieśni Adama Mickiewicza „Wilija, naszych strumieni rodzica”. Melodia refrenu odzwierciedla kołysanie się fal. Apostrofa do rzeki oraz kojarzenie jej z ukochaną kobietą wskazuje na więź utworu G. J. Mincewicza z innym znanym lirykiem Adama Mickiewicza, sonetem VIII „Do Niemna” z 1826 r. („Niemie, domowa rzeko moja”).

Z innym obrazem miasta, tym razem bez elementu akwaticznego, mamy do czynienia w tekście „Echo wileńskich zaułków”. Wilno jest tu personifikowane, miasto zasypia, a ze snu się wyłania przeszłość sprzed dwustu laty. W wielkim nasyceniu zostają przywołane reminiscencje dotyczące procesu filomatów (1823–1824), powstańców styczniowych, legionistów. Są one głosem miasta – „sławnej przeszłości jęk”. Refrenem jest tekst, który zapewnia o pamięci patriotycznych wydarzeń („Echo wileńskich zaułków/ wciąż się po nocach śni”), jednak podmiot liryczny spogląda w przyszłość i pokłada nadzieję w młodym pokoleniu: „Choć uleciały te lata, nowe zostają nam dni” („Echo wileńskich zaułków”).

Wartości religijne w wierszach G. J. Mincewicza są wyrażane za pomocą najważniejszego wileńskiego symbolu religijnego, jakim jest Ostra Brama. Łączy się on z kultem Matki Boskiej Miłosierdzia, Królowej Korony Polskiej i opiekunki Wilna, którego początki sięgają XVII wieku⁸. Wizerunek Madonny wileńskiej został utrwalony w literaturze pięknej dzięki nieśmiertelnym strofom z „Inwokacji” do poematu Adama Mickiewicza „Pan Tadeusz” (1834): „Panno, co Jasnej bronisz Częstochowy i w Ostrej świecisz Bramie”.

Inaczej niż w „Inwokacji”, gdzie podmiot liryczny jest wygnańcem żyjącym w oddali od ojczyzny, podmiot liryczny wiersza G. J. Mincewicza „Do Matki Miłosierdzia” jest tubylcem, który śpieszy do Niej z ufnością o różnych porach roku (na nabożeństwa majowe i różańcowe) i dnia

⁸ Kaplica w stylu późnego klasycyzmu znajduje się w jedynej zachowanej spośród dawnych dziewięciu bram miejskich Wilna. Kult NMP Ostrobramskiej wzrósł głównie po najeździe moskiewskim w 1655 r. Zob. Kopaliński Władysław, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987, s. 807.

(„świt majowy”, „ponury, chłodny wieczór października”): „Gdy świt majowy złoci twe krużganki,/ A w sercu wiosna i wesele samo,/ Wśród śpiącej ciszy majowego ranka/ Do Ciebie śpieszę, droga Ostra Bramo./ Gdy mokra jesień deszczem nas przenika,/ A skąpe słońce swe promienie chowa/ W ponury, chłodny wieczór października/ Do Ciebie śpieszę, Matko Różańcowa”. Głos podmiotu lirycznego wyraża prośby wielu tysięcy czcicieli NMP Ostrobramskiej, którzy reprezentują różne pokolenia (dzieci, młodzież, rodzice, starszaki).

W ostatniej zwrotce zamiast podmiotu indywidualnego pojawia się podmiot zbiorowy („my”), wznoszący prośbę o opiekę i obronę: „I my z ufnością, wiarą i tęsknotą/ Prosimy: Matko, spójrz i w naszą stronę./ Prowadź przez życie jasną drogą cnoty/ I weź nas wszystkich pod Twoją obronę”. Jest tu wyraźne nawiązanie do pieśni Władysława Syrokomli „Hymn do Najświętszej Panny z Ostrej Bramy”, która jako pieśń jest wykonywana pt. „Maryja Bogarodzica”. Na reminiscencje z Syrokomli wskazuje przede wszystkim zwrot „Weź nas wszystkich pod Twoją obronę” („Do Matki Miłosierdzia”) (por. u Syrokomli: „pod Twoją obronę z pokorą się uciekamy”) oraz motyw klęczenia pod dachem (por. u Syrokomli: „klęczą u stóp tej bramy”). Napis znajdujący się na frontonie kaplicy: „*Mater misericordiae, sub tuum praesidium confugimus*” (do 1864 r. napis ten był polski, brzmiał: „Matko Miłosierdzia, pod Twoją obronę uciekamy się”) był źródłem suplikacji do Matki Bożej dla wielu poetów.

Ostra Brama i jej Madonna pojawiają się też w pieśniach „Wileńszczyzny drogi kraj” („w Ostrej Bramie dnia każdego woła wiernych dzwonów spiż”) i „Ojcowizna” („A w Ostrej Bramie, czy radość, czy ból, każdego matka ogarnie i przyzna”) oraz w bardzo osobistym wierszu o incipicie: „Cisza, mróz za oknem trzeszczy”, który został napisany 16 XII 1997 r. Jest w nim m.in. mowa o wdzięczności za ocalenie w wypadku samochodowym: „(...) Przez Chrystusa krwawe rany/ Pan Bóg życie nam ocalił/ I Madonna z Ostrej Bramy./ Ta, po którąś my wracali./ Dziś dziękczynne śląc pacierze./ Prośmy, niech na każdym kroku/ Ona nadal Was tam strzeże”⁹.

Matce Bożej Ostrobramskiej G. J. Mincewicz powierzył losy swoje i całego zespołu od początku jego działalności. W Kaplicy Ostrobramskiej odbywały się msze św. z okazji kolejnych jubileuszy, u jej stóp „Wileńszczyzna” robiła pamiątkowe zdjęcia (Fot. 1). Zespół brał też co roku udział

⁹ Wiersz pochodzi ze zbioru prywatnego dr Natalii Sosnowskiej.

Fot. 1. Zdjęcie zespołu „Wileńszczyzna” wykonane u stóp Ostrej Bramy w 2002 r.

Źródło: prywatne zbiory dr Ireny Fedorowicz.

w mszach św. podczas trwania Odpustu Opieki NMP Ostrobramskiej i w kolejnych rocznicach koronacji obrazu. W 2005 r. „Wileńszczyzna” wykonywała śpiewy liturgiczne podczas mszy św. z Ostrej Bramy, transmitowanej za pośrednictwem TV Polonia na cały świat. Wydana jeszcze w końcu XX w. płyta długogrająca zespołu (druga z kolei) nosi tytuł „Muzyka z Ostrej Bramy” (1988). Została ona wręczona osobiście Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II przez Gabriela Jana Mincewicza podczas wizyty apostolskiej papieża do Polski w 1991 r.

Polska, Polacy na świecie

Oprócz tekstów tematycznie związanych z Wilnem i Wileńszczyzną, które stanowią wizytówkę zespołu „Wileńszczyzna”, w twórczości G. J. Mincewicza na uwagę zasługuje pieśń „W każdym sercu bije Polska”. Utwór ten powstał z myślą o wykonaniu podczas Festiwalu Kultury Kresowej w

Mrażowie, w województwie warmińsko-mazurskim. Festiwale te odbywają się w mrażowskim amfiteatrze nad jeziorem Czos od 1995 r. Podczas imprez festiwalowych swój kunszt artystyczny prezentują polskie zespoły ludowe, chóry, kapele i artyści indywidualni z różnych krajów, przede wszystkim z Litwy, Białorusi, Ukrainy, Czech.

Podmiot liryczny utworu „W każdym sercu bije Polska” jest Polakiem dumnym ze swego pochodzenia, przynależność do narodu polskiego, więź z kulturowymi wyznacznikami polskości (mową, tańcem, pieśnią) jest dla niego wartością nadrzędną. Polski etos patriotyczny został wyniesiony z domu, jego nosicielką jest matka: „W sercu pamięć wiejskiej chatki,/ Święty jest ojczysty próg,/ Święte słowa mojej matki,/ Mnie Polakiem stworzył Bóg (...)/ W polskiej pieśni, w polskiej mowie,/ W polskim tańcu urok sam” („W każdym sercu bije Polska”). Zgodnie z myślą utworu w losie Polaka jest wpisana tułaczka, życie wygnańcze poza Macierzą, ale wypełnione czynem i poczuciem braterstwa z rodakami, w których bije takie samo *polskie serce* i płynie *polaska krew* („W każdym sercu bije Polska,/ W każdej duszy matki śpiew./ Od Chicago do Tobolska/ Płynnie w żyłach polska krew”). Tekst utworu „W każdym sercu bije Polska” wpisuje się w nurt wielkiej polskiej poezji patriotycznej.

Ojciec Święty – pasterz wszystkich wiernych

Przykładem innego okazjonalnego tekstu poetyckiego jest pieśń G. J. Mincewicza „Ojciec Święty”, dedykowana papieżowi Janowi Pawłowi II, która powstała przed wizytą zespołu „Wileńszczyzna” w Watykanie. Pamiętne wykonanie utworu podczas audiencji u Ojca Świętego miało miejsce 1 XII 1999 r., w symbolicznym okresie przełomu XX i XXI wieku: „Ojciec Święty, Piotrze tego wieku,/ Niesiesz w świat Bożego Słowa moc,/ By zamieszkał Boży duch w człowieku,/ By rozproszyć grzechu ciemną noc./ Chociaż niebo nam się chmurzy/ I bałwany rozbijają brzeg,/ Łódź Piotrową prowadź pośród burzy,/ Prowadź nas w XXI wiek.”

Podmiot liryczny utworu jest podmiotem zbiorowym, reprezentującym głos wszystkich wyznawców wiary Chrystusa na świecie, którzy darzą swojego pasterza dużym zaufaniem – wskazują na to bezpośrednie zwroty do Papieża w drugiej osobie (dwukrotne „prowadź” oraz pytanie: „My na Ojca wciąż czekamy w Wilnie./ Kiedy Ojciec znów odwiedzi nas?”). Ojciec Święty nie został nazwany z imienia, ale autor wiersza określił Jego misję – głoszenie wśród wiernych na świecie Słowa Bożego

oraz bezpieczne wkroczenie w XXI w. Krąg wiernych zostaje zawężony dopiero w 3. zwrotce – okazuje się, że podmiotem lirycznym są katolicy z Wilna, oczekujący kolejnej (po 1993 r.) wizyty duszpasterskiej głowy Stolicy Apostolskiej w swoim mieście. Omawiany wiersz G. J. Mincewicza jest wyjątkowy, jeżeli chodzi o formę „rozmowy” – żaden z poetów polskich pochodzących z Wileńszczyzny nie kierował swoich słów bezpośrednio do Ojca Świętego.

Wnioski

Przedstawiona analiza wartości patriotycznych i religijnych tekstów autorskich doktora nauk humanistycznych w dziedzinie teologii Gabriela Jana Mincewicza świadczy o tym, że był on utalentowanym i wrażliwym poetą, patriotą i niezwykle religijnym człowiekiem. Wachlarz tematów oraz artyzm tekstów „lirnika wileńskiego” wskazują na to, że jego twórczość należy omawiać w kontekście poezji nie tylko Teofila Lenartowicza i Władysława Syrokomli, ale też wieszczki narodowego Adama Mickiewicza. Spośród współczesnych poetów pochodzących z Wileńszczyzny najbardziej trafne byłoby porównanie go z Aleksandrem Śnieżką (ur. 1945), autorem wierszy i tekstów piosenek wykonywanych przez różne zespoły wokalne (np. przez „Kapelę Wileńską”). Pieśń G. J. Mincewicza „Wileńszczyzny drogi kraj” jest nieoficjalnym hymnem Polaków na Litwie.

Bibliografia

- Bartmiński Jerzy, „*Ojczyzna*” w *polskim i rosyjskim językowym obrazie świata*, „Językowe podstawy obrazu świata”, red. tenże, Lublin 2006, s. 252–270.
- Kopaliński Władysław, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987.
- Mincewicz Jan, *Czy zakwitną „Kwiaty Polskie”?*, „Kurier Wileński” nr 73, 15 V 1992, s. 8.
- Mincewicz Jan, *Pieśni Wileńszczyzny*, Olsztyn 1992.
- Podgórski Wojciech Jerzy, *Litwa i Polska XIX i XX wieku – inspiracje literackie, kulturalne, oświatowe. Wybór esejów*, Warszawa 1994.
- Wileńska encyklopedia 1939–2004*, oprac. Jackiewicz Mieczysław, Warszawa 2007.
- Zdaniukiewicz Adam Alojzy, *Przedmowa*, „Pieśni Wileńszczyzny”, Mincewicz Jan, Olsztyn 1992, s. 3.

Patriotic and religious values in the poetic texts of Dr. Gabriel Jan Mincewicz

Summary

The current paper presents an overview of the poetic texts of Gabriel Jan Mincewicz (1938–2016) (PhD in the field of humanities, branch of theology). Merits of Gabriel Jan Mincewicz as the director of the song and dance ensemble “Wileńszczyzna” are emphasized. The poetic works of G. J. Mincewicz were divided into several thematic groups, among them the cultural determinants of the Polish identity and the linguistic image of the *homeland* were analyzed. The works were discussed in the sacred, historical, social, and linguistic contexts. The article emphasizes as well the social impact that G. J. Mincewicz’s songs have on the society of Vilnius region.

Keywords: Gabriel Jan Mincewicz, Vilnius region, poetry, songs, patriotism

Patriotinės ir religinės vertybės dr. Gabrielio Jano Mincevičiaus poezijos tekstuose

Santrauka

Straipsnyje siekiama aptarti humanitarinių mokslų srities teologijos krypties daktaro Gabrielio Jano Mincevičiaus (1938–2016) poetinę kūrybą, pabrėžiant jo, kaip dainų ir šokių ansamblio „Wileńszczyzna“ vadovo, nuopelnus. G. J. Mincevičiaus poezijos kūriniai suskirstyti į keletą teminių grupių, išnagrinėti juose atsiskleidžiantys veiksniai, lemiantys lenkiškąją tapatybę, bei poezijoje slypintis *tėvynės* vaizdas. Aptariami sakralinis, istorinis, socialinis ir kalbinis kūrinų kontekstai. Pabrėžiama dainų, parašytų dr. G. J. Mincevičiaus tekstams, svarba Vilniaus regiono visuomeni.

Raktažodžiai: Gabriel Jan Mincewicz, Vilniaus regionas, poetinė kūryba, dainos, patriotizmas

Wartości patriotyczne i religijne w tekstach poetyckich dra Gabriela Jana Mincewicza

Streszczenie

Artykuł ma na celu omówienie twórczości poetyckiej dra nauk humanistycznych w dziedzinie teologii Gabriela Jana Mincewicza (1938–2016), z podkreśleniem jego zasług jako kierownika polskiego zespołu pieśni i tańca „Wileńszczyzna”. Utwory poetyckie G. J. Mincewicza podzielono na kilka grup tematycznych, zanalizowano w nich kulturowe wyznaczniki polskości oraz językowy obraz *ojczyzny*. Utwory omówiono w kontekście sakralnym, historycznym, społecznym i lingwistycznym. Podkreślono żywy odbiór społeczny na Wileńszczyźnie pieśni do słów dra G. J. Mincewicza.

Słowa kluczowe: Gabriel Jan Mincewicz, Wileńszczyzna, utwory poetyckie, pieśni, patriotyzm